

Araştırma Makalesi

DEDİKODU OLGUSU: ATASÖZLERİ VE DEYİMLER ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ

Emet GÜREL¹ ORCID NO: 0000-0002-5120-8042

Didem ÖZŞENLER² ORCID NO: 0000-0003-4627-7948

ÖZET

Dedikodu; en yalın ifadeyle herhangi bir kişi, grup ya da örgüt hakkında yapılan konuşmadır. İnsani bir olgu olan dedikodu, aynı zamanda bir iletişim şeklidir. Gündelik yaşamın önemli bir bölümünü oluşturan dedikodu, çağcıl dönemde iletişim araç ve teknolojilerinin gelişimine koşut olarak daha kitlesel bir nitelik arz etmeye başlamıştır. Bu çalışmanın amacı, kişilerarası iletişim başta olmak üzere tüm iletişim türlerinde kendine has bir yere sahip olan dedikodu olgusunu mercek altına almaktır. Dedikodu olgusu, çalışma kapsamında dile yönelik yansımaları üzerinden konu edilmiş ve Türkçede bulunan atasözleri ile deyimler üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesi, dedikodunun alanyazındaki kapsamını ve disiplinlerarası niteliğini konu etmektedir. Nitel yöntemle tasarlanan araştırma, Türk Dil Kurumu -TDK- tarafından hazırlanmış olan Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü çalışma evreni olarak seçilerek tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında Türkçede yer alan dedikodu temalı atasözleri ve deyimler tespit edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin detaylar, çalışmanın sonuç kısmına yansıtılmış ve Türk toplumunun dedikodu olgusuna yönelik bakış açısına ilişkin çıkarımlar yapılmıştır. Çalışma, araştırma bulgularının tartışılması ve gelecek çalışmalara yönelik öneriler ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Dedikodu, İletişim, İçerik Analizi, Atasözü, Deyim*

Research Article

THE PHENOMENON OF GOSSIP: A CONTENT ANALYSIS ON PROVERBS AND IDIOMS

ABSTRACT

Gossip is simply talk about another person, group or organization. Gossip, a human phenomenon, is also a way of communication. Constituting an important part of daily life, it has begun to take on a more collective character in parallel with the development of means of communication and technologies in our contemporary world. This study aims to scrutinize the phenomenon of gossip which has a unique place among all types of communication, especially in interpersonal communication. The phenomenon of gossip was discussed through the reflections of language within the scope of the study and was analyzed giving examples of Turkish proverbs and idioms. The conceptual framework of the study addressed the scope and interdisciplinary nature of gossip in the literature. This qualitative research was designed using proverbs and idioms as the study population in *The Proverbs and Idioms Dictionary* prepared by Turkish Language Association -TDK-. Within the scope of the research, Turkish gossip-themed proverbs and idioms were determined and a content analysis was performed. The conclusion section discusses the details of the findings obtained in the research and makes inferences regarding Turkish society's perspective on the phenomenon of gossip. This study was concluded with a discussion regarding the research findings and suggestions for future studies

Keywords: *Gossip, Communication, Content Analysis, Proverb, Idiom*

¹ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, emet.gurel@ege.edu.tr

² Araş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, selma.didem.ozsenler@ege.edu.tr

Makale Geliş Tarihi/Received: 10.07.2020, Makale Kabul Tarihi/Accepted: 30.11.2020.

1. GİRİŞ

Dedikodu, en genel ifadeyle bir tarafın diğer bir taraf hakkında üçüncü bir tarafla gerçekleştirdiği iletişimidir. Dedikodunun, uygarlık sürecinde nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte evrimsel bakış açısıyla yorumlandığında insanoğlunun işbirliği ve sosyalleşme çabaları kadar eski bir olgu olduğunu düşünülebilmektedir. Dedikodunun en belirleyici özelliği, insani bir motivasyonla gerçekleştirilmesidir. Yaygınlığı, gerçekle olan bağlantısı, zaman ve mekanın etkisi gibi unsurlar dedikodunun sonuçları, olası yararları ve zararları konusunda belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu anlamıyla dedikodu; uygarlık sürecinin başından itibaren var olan, yararları kadar zararları da olan, çağcıl dönemde yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesine ve yaygınlık kazanmasına koşul olarak daha sık karşımıza çıkan bir olgudur.

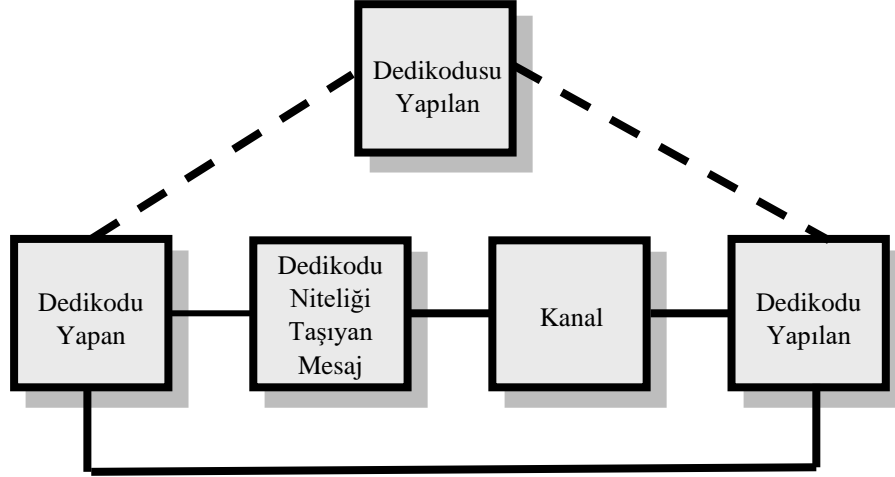
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dedikodu (Gossip); bir kişinin başka bir kişinin yaşamına, mahremine veya kişiliğine yönelik olarak üçüncü bir kişi ya da kişiler ile gerçekleştirdiği konuşmalardır. *Cambridge Dictionary*'e göre (2020) dedikodu, diğer insanların özel hayatları ile ilgili kınama ve düşmanlık içeren ya da gerçek olmayan şekilde görüş bildirmek ve konuşmaktır. Türk Dil Kurumu -TDK- Türkçe Sözlük (2020) ise dedikoduyu, başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda TDK; *dedikodu* kelimesinin eş anlamlıları olarak 'kov', 'gıybet' ve 'kılükal' kelimelerini önermektedir.

Dedikodu, öteki insanlara ilişkin sınırlanmamış bilgi olarak ifade edilebilmektedir (Sennett 1996, s. 91). Güney (2004) dedikoduyu, bir kişinin başkasına ya da başkalarına üçüncü bir kişi ya da grup hakkında kişilerarası, kamusal ya da kitlesel araçlarla iletişime girişmesi olarak tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle dedikodu, bir kişinin yüzüne karşı olmadan yapılan sözlü hücum ve bu yolla yapılan toplumsal deneyim veya kişisel düşmanlığın sözlü hücumlarla belirtilmesidir. Bu anlamıyla dedikodu, başkalarının kişisel ve özel ilişkileri hakkında yararsız konuşmadır (Güney, 2004, s. 53).

Dedikodu, tanımların da işaret ettiği üzere temelde iletişimsel bir süreç ve bir iletişim yöntemidir. Mutlu'ya göre (2004) dedikodu; bir kişinin bir başkasıyla üçüncü bir kişi ya da grup hakkında kişilerarası, kamusal ya da kitlesel araçlarla iletişime girmesidir. Diğer bir tanıma göre ise dedikodu, iki birim arasında bir üçüncü birim hakkında bir kazanç edinme amacıyla üstlenilen iletişim türüdür. İletişim alanyazınında dedikodu, genellikle teklifsiz ve kişilerarası iletişim durumlarını dile getirmekte kullanılan bir terimdir (Mutlu, 2004, ss.67-68).

İnsana dair bir olgu olan dedikodu, temelde üç özneye sahiptir. Dedikodunun varlığı için, 'dedikodu yapan', 'dedikodu yapılan' ve 'dedikodusu yapılan' olmak üzere üç tarafa ihtiyaç vardır. Söz konusu taraflar; kişi, grup ya da örgüt niteliği gösterebilmektedir. Diğer bir ifadeyle dedikodunun mutlaka kişiler arasında ve kişileri hedef alan şekilde gerçekleştirilmesi gerekmemektedir. Grup ya da gruplar, örgüt ya da örgütler de dedikodu yapabilmekte ve dedikodu malzemesi olabilmektedirler.

Şekil 1. Dedikodu Süreci ve Öğeleri

Dedikodunun bir iletişim süreci olmasından hareketle, dedikodu sürecinin temelde Şekil 1'deki gibi bir akışa sahip olduğu düşünülebilmektedir. Bu bağlamda dedikodu yapan, dedikodu eyleminin kaynağı, diğer bir ifadeyle başlatıcısı ve dedikodu içeren mesajın göndericisi konumundadır. Dedikodu yapılan ise, dedikodu yapanın gönderdiği dedikodu içerikli mesajın muhatabı olanıdır. Dedikodu yapılan, sürecin alıcısı diğer bir ifadeyle hedefi konumundadır. Dedikodu süreci, dedikodu yapanın dedikodu yapılana dedikodu niteliği taşıyan mesajı iletişim kanalları aracılığıyla göndermesi ile gerçekleşmektedir. Sürecin ilham kaynağı olan dedikodusu yapılan ise, dedikodu yapan ve dedikodu yapılanın tanıdığı bir kişi, grup ya da örgüttür. Dedikodusu yapılan kişi; ilgili taraflar nezdinde sahip oldukları, yaptıkları ve yaşadıklarıyla merak ve gizil bir haset uyandırmaktadır.

Dedikodu, özel ve yakınlık içeren bir insan davranışıdır. Bu yönüyle iletişim disiplini kadar psikoloji disiplininin de ilgi alanına dâhildir. Psikoloji disiplini açısından dedikodu, olumlu ve olumsuz işlevlere sahip olan bir kavramdır. Dedikodunun niteliği, işlevinin niteliğini belirlemektedir. Öyle ki dedikodu kapsamında olumlu duygular paylaşılıyor ise ve dedikodusu yapılan kişi bu paylaşımından haberdar olduğunda, sosyal bağlar kuvvetlenebilmekte ve empatik bir bağ doğabilmektedir. Diğer bir ifadeyle lehteki dedikodular, iletişim artırmakta ve etkileşimi güçlendirmektedir. Dedikodu kapsamında olumsuz ve duyguların paylaşılması söz konusu ise, süreç tam tersi şekilde işlemekte ve sakıncalı bir durum gündeme gelmektedir. Bir diğer deyişle aleyhteki dedikodular, iletişim akışına ket vurabilmekte ve tarafları yalnızlaştırabilmektedir.

Dedikodunun çıkış noktası, kıyastır. Bu anlamıyla dedikodu, sosyal kıyas bilgi ve sürecini besleyen bir yol olarak nitelenebilmektedir (McAndrew & Milenkovic, 2002, s. 1065). Kıyas yapmak; kıyası yapan tarafa diğer tarafı temel alarak kendini karşılaştırmak ve oranlamak ya da diğerini örneklemek gibi avantajlar sunmaktadır.

Bu bağlamda daha popüler olan biriyle kıyas yapmak, öz değerlendirme açısından önemlidir. Ancak bu değerlendirmenin, doğrudan ve halka açık bir şekilde yapılması risklidir ve kıyaslanan kişi açısından tehditkârdır (Suls, 1997).

Dedikodunun bir diğer çıkış noktası ise, dedikodu yapan tarafların ilk kez bir araya gelmeleridir. İlk kez karşılaşan insanların, toplumsal normların da etkisiyle diğer bir kişinin takdir edilebilir davranışlarını ya da normlara uygun olmaya davranışlarını tartışmaya ve konuşmaya eğilimli olduklarını ifade etmek mümkündür. Bir kişinin olağandışı davranışları, diğerleri ile olan sosyal etkileşimlerinde katalizör görevi görebilmektedir. Peters ve arkadaşları (2017), gerçekleştirdikleri araştırmada bu savı doğrulamışlardır. Öyle ki insanları dedikodu yapmaya yönelten sosyal dürtüyü mercek altına aldıkları araştırma kapsamında; tüm katılımcıların, fırsat verildiğinde, norm dışı davranış hakkında dedikodu yapma yolunu seçtiklerini bulgulamışlardır. Bu bağlamda olağandışı davranış hakkında konuşmanın, konuşan kişiler arasında sosyal bir bağ doğmasını sağladığı ve bu nedenle dedikodunun faydalı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer bir ifadeyle dedikodu, var olan normu sağlamlaştırmakta ve norm algılarını yeniden inşa etmektedir (Peters vd., 2017, ss. 1617-1618).

Alicart ve arkadaşları (2020) tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırma ise, dedikodu kapsamında elde edilen bilginin hafızada daha uzun kalabildiği ortaya konmuştur. Söz konusu çalışma kapsamında gönüllü katılımcılarla ünlüleri konu alan dedikodu bilgisi paylaşılmış ve söz konusu bilginin haftalar sonra bile katılımcılar tarafından hatırlandığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra dedikodu, gelişim psikolojisi kapsamında bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki dedikodu; ergenlik sürecinde ergen bireylerin ün kazanmak ve popülerliklerini artırmak için sosyal sermayeye katkıda bulunma, norm yaratma, benlik imajı ile kendini diğerlerinden ayırma, gençliğe dair toplumsal konum inşa etme gibi amaçlara hizmet eden bir gerekliliktir. Ergenlik boyunca dedikodu; karşılıklı yakınlık kurma, kendini gruba kabul ettirme, gelişimsel görevleri yerine getirme, bilişsel yetenekleri destekleme gibi konularda destekleyici bir davranış olarak değerlendirilebilmektedir (Aikins vd., 2017, s. 643).

Dedikodu, aynı zamanda toplumbilimsel bir olgudur. Dedikodu, Ozankaya tarafından bir birey ya da toplumsal küme üzerinde yüz yüze değil, arkadan sözlü saldırıda bulunmak yoluyla toplumsal denetim kurma olarak tanımlanmaktadır (Ozankaya, 1975: 31). Hançerlioğlu ise, toplumbilimsel anlamda dedikodunun gelenek ve göreneklere aykırı davranışların toplumsal eleştirisi olduğunu ifade etmektedir. Ona göre dedikodu, genellikle kıskançlıktan doğan haksız suçlamaları içermektedir. Çekiştirme ile anlamdaştır, çekiştirilenin arkasından yapılmaktadır. Bireysel kaynağı kıskançlık, haset, başkasına atma, kendini yüceltme gibi ruhbilimsel etmenlerdir. Toplumsal kaynağı ise, işsizliktir (Hançerlioğlu, 1994, ss. 274-275).

Dedikodunun, toplum nezdindeki yerini ve önemini Roma mitolojisi üzerinden okumak mümkündür. 'Fama', Roma mitolojisinde ünü ve dedikoyu simgeleyen tanrıçadır. Birçok gözü ve ağız vardır; çok büyük bir hızla uçuşması ve yer değiştirmesi en önemli özelliklerindedir. Fama, Vergilius tarafından Aeneas Destanı'nda yaratılan simgesel bir varlıktır. Öyle ki destan kapsamında Dido'nun Aeneas'a olan gizli aşkını açığa vurmuştur (Grimal, 1997, s. 2000; Erhat, 2003, s. 113; Vergilius,

2010). Bu bağlamda Fama, hem görünüşü hem de eylemleri ile dedikodunun genel özelliklerini ve tanımını yansıtan bir alegori olarak yorumlanabilmektedir.

Dedikodu ile ilişkili bir diğer alan, dindir. Kasapoğlu (2006); insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası olan dedikodunun, yaşamın her evresinde ve anında insanın karşısına çıkabileceğini ifade etmektedir. Ona göre dedikodu, bir davranış bozukluğudur ve özellikle basit ruhlu insanların eğlencesidir; köklü bireyciliğin, narsisizmin ve kişisel rekabetin kızıştığı toplumlarda dedikodu ve söylentiler insanlara fazlaca zarar vermektedir. Bu bağlamda nerdeyse tüm dini öğretiler, müritlerine dedikodudan imtina etmelerini öğütlemişlerdir. İslamiyet bağlamında ele alındığında, dedikodu alışkanlığının bir müminin kişilik özellikleri arasında yer alamayacağını ifade etmek mümkündür. Kur'an, müminler arasında da dedikodu alışkanlığının ortaya çıkabileceğine işaret etmiş ve onları bu konuda uyarma ihtiyacı duymuştur. Kur'an bu uyarıyı yaptığı ayette, 'gıybet' kavramını kullanmıştır. Gıybet kavramı ile dedikodunun daha çok insanları arkadan çekiştirme şekline vurgu yapılmıştır (Kasapoğlu, 2006, ss. 53-54).

Dedikodunun yakından ilgili olduğu bir diğer disiplin, işletme yönetimi ve örgütsel davranıştır. Örgütsel iletişim, örgüt üyelerini birbirine bağlayan, örgütle çevre etkileşimini doğuran örgütün oluşmasını ve yaşamasını sağlayan bir süreçtir (Gürgen, 1997, s. 36). Örgütsel iletişim, biçimsel -resmi- ve biçimsel olmayan -resmi olmayan- olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Biçimsel olmayan iletişim, bilginin örgüt içinde resmi olmayan bir şekilde, dedikodu ya da söylenti şeklinde yayıldığı iletişim türüdür. Kişilerarası ilişkilerin ve insani gereksinimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan biçimsel olmayan iletişim, belirli bir program ve amaç olmaksızın, doğal ve kendiliğinden gerçekleşmektedir (Gürüz & Gürel, 2009, s. 357).

Tüm bu tanımlamalardan ve alanyazın verilerinden hareketle birey, grup ya da örgüt nezdinde gerçekleştirilebilen dedikodunun; insani gereksinimlerden kaynaklandığını ve olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda uygarlık süreci boyunca insana yol arkadaşlığı yapan bir kavram olan dedikoduyu, mercek altına almakta ve iletişim çalışmaları ile kültürel çalışmalar perspektifinden incelemekte yarar bulunmaktadır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dedikodu günümüzde tüm yaşam pratiklerine sinmiş bir olgudur. Öyle ki psikoloji ve iletişim disiplinleri başta olmak üzere birçok disiplin, dedikodudan beslenmektedir. Dedikodunun iletişimsel niteliği ve toplum nezdindeki sıkça gözlenirliği, 'magazin gazeteciliği' olarak adlandırılan bir habercilik türünün doğmasına neden olmuştur. Günümüzde magazin, magazin gazeteciliğinin de sınırlarını aşan bir niteliktedir. İçinde bulunduğumuz dünyada kitle iletişim araçlarının magazin konularına ya da konuların magazinelleşmesine karşı gösterdikleri yoğun ilginin yanı sıra ele alınan konunun magazinelleşmesiyle aktarılması olgusu, yalnız bir 'araç-eğlence öğesi' ilişkisinden daha geniş bir alan göndermede bulunmaktadır. Öyle ki magazinelleşme haberlerin içeriğinde ve sunumunda bozulma meydana getirmiş ve 'infotainment' olarak adlandırılan bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur (Ergül, 2000).

Dedikodunun toplum nezdindeki etkinliği ve yaşamsal olgulara sinmesi, pazarlama iletişimi çalışmalarında da gözlenebilmektedir. Geleneksel pazarlama kavram ve uygulamalarının tahtını yerle bir eden ağızdan ağıza pazarlama, dedikoduyu temel alan bir pazarlama iletişimi çabasıdır. Ağızdan ağıza pazarlama; bir ürün ya da hizmet ile ilgili bilgi, görüş ve deneyimin ağızdan ağıza iletişim yoluyla yayılması anlamına gelmektedir (Uyar & Kılıçarslan, 2016, s. 399; Yavuzyılmaz, 2016, ss. 969-972).

İçinde bulunduğumuz *hakikat sonrası -post-truth-* çağında; doğruların, hakikatlerin ve olguların önemini yitirdiğinden söz etmek mümkündür. Oxford Dictionary (2020) tarafından '2016 yılının kelimesi' seçilen post-truth, nesnel gerçeklerin belirli bir konu üzerinde kamuoyunu belirlemede duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili olması durumunu ifade etmektedir. Bu bağlamda nesnel gerçekler silikleşmekte ve yerini dedikodu ile yalan habere bırakmaktadır.

İçinde bulunduğumuz dönemin özelliklerinden ve alanyazın bölümünde konu edilen tüm tanımlama ile saptamalardan hareketle, bu çalışmanın amacı Türk toplumunda dedikodu olgusunun yerini ve önemini Türkçede bulunan 'dedikodu' ile ilgili atasözleri ve deyimler üzerinden araştırmaktır. Çalışmanın Türk toplumunun dedikodu ile olan ilişkisine ve dedikoduya bakış açısına dair çıkarımlar yapmak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, dedikodunun Türk kültüründeki yerini anlamak amacıyla Türkçede yer alan 'dedikodu' ile ilgili atasözleri ve deyimler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi, özellikle sosyal bilimlerde kullanılan bir araştırma yöntemi ve bu yönetime uygun olarak kullanılan bir araştırma tekniğidir. İçerik analizi, başta toplumbilimlerinde olmak üzere kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla iletişim çalışmalarında önem kazanmıştır (Aziz, 1990, s. 105).

Araştırmanın genel evrenini, Türkçede yer alan tüm atasözleri ve deyimler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni ise, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan ve www.tdk.gov.tr adresinde çevrimiçi olarak hizmet veren Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü' isimli eserde bulunan atasözleri ve deyimler oluşturmaktadır. TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, akademisyenlerden ve uzmanlardan oluşan Türk Dil Kurumu Elektronik Dil Yayıncılığı Araştırma ve Uygulama Çalışma Grubu tarafından genel ağ ortamına aktarılan ve 21 Mayıs 2009 tarihinde kullanıma açılan bir eserdir. Türk dili üzerine akademik araştırmalar ve çalışmalar yapan Türk Dil Kurumu bünyesinde yer alması, akademik çevrelerce kabul görmesi ve geniş bir veri tabanına sahip olması nedeniyle çalışma evreninin temsiliyet potansiyelinin güçlü olduğu düşünülmüştür.

Araştırma verilerinin toplanması aşamasında, dedikodu ve dedikodu ile bağlantılı kelimeler çevrimiçi TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde aratılmıştır. Bu bağlamda 'dedikodu' kelimesinin yanı sıra dedikodu kelimesiyle eşanlamlı olan kov', 'gıybet', 'kılükal' kelimeleri ve dedikodu kelimesinin sözlük tanımında yer bulan 'çekiştirmek', 'kınamak', 'konuşmak', 'söylenti', 'rivayet', 'ağız', 'söz', 'laf' kelimeleri; araştırma verilerinin toplanması sürecinde anahtar kelime olarak

kullanılmıştır. Araştırma verileri, Haziran 2020 tarihinde toplanmıştır. Söz konusu süreçte gerçekleştirilen tarama sonucunda elde edilen tüm atasözleri ve deyimler, alanyazınından yararlanılarak bir sistem dahilinde kategoriler altında toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

2.3. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları; dedikodu kelimesinin, dedikodu kelimesi ile eş anlamlı olan kelimelerin ve dedikodu kelimesinin sözlük tanımında bahsi geçen eylemlerin çevrimiçi TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde aratılması ile elde edilen tüm atasözleri ve deyimlerden oluşmaktadır. Söz konusu bulgular, 'atasözü' ve 'deyim' şeklinde gruplanarak alfabetik düzen uyarınca Tablo. 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. Dedikodu İle İlgili Türkçede Bulunan Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Devim</u>
• Baş ağır gerek, kulak sağır • Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz • Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır • Şüyyu vukuundan beter	• Ağız ağıza vermek • -konuşmak- • Ağza -ağızlara- düşmek • Arkadan söylemek • Arkasından atmak • -konuşmak- • Ayyuka çıkmak • -Bir şeyi- söz etmek • -Birini- tefe koymak • -Birinin- ağızına sakız olmak • Cadı kazanı gibi kaynamak • Dedikodu çıkarmak • Dedikodu sermayesi olmak • Dile -dillere- düşmek • Dili durmak • Kov etmek • Laf çıkarmak • Laf çıkmak • Laf olmak

	• Laf taşımak • Laf yapmak • Gıybet etmek • Rivayet olunmak -edilmek- • Söz çıkmak • Söz çıkarmak • Söz götürmek • Söz olmak • Tavuk ayağı yemek

Araştırma bulgularının genel değerlendirilmesinde, dedikodu ile ilgili Türkçede bulunan deyim sayısının atasözü sayısına kıyasla çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Atasözleri kategorisi anlamsal temelde mercek altına alındığında, saptanan atasözleri dedikodunun olumsuz ve kaçınılası niteliğine odaklandığı görülmüştü. Deyim kategorisi incelendiğinde ise, bulgularan deyimlerin büyük oranda dedikodu yapmak eylemini betimleyen nitelikte oldukları tespit edilmiştir. Tüm bu bulgular ışığında oluşan ve araştırmanın temelini teşkil eden kategoriler, şu şekildedir:

- Dedikodunun nitelikleri ile ilgili atasözleri ve deyimler,
- Dedikodu yapan ile ilgili atasözleri ve deyimler,
- Dedikodu yapılan ile ilgili atasözleri ve deyimler,
- Dedikodusu yapılan ile ilgili atasözleri ve deyimler,
- Dedikodunun sonuçları ile ilgili atasözleri ve deyimler.

Dedikodu ile ilgili Türkçede bulunan atasözleri ve deyimler ile ilgili oluşturan kategoriler ve söz konusu kategorilere ilişkin kapsam aşağıda sunulmuştur.

2.3.1. Dedikodunun Nitelikleri İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

Dedikodu, gerek kelime anlamı olarak gerekse bir iletişim biçimi olarak kendine has niteliklere sahiptir. Bilgin (2003, s. 80) dedikodunun; plansız, resmi olmayan, yüz yüze ya da baş başa yürütülen sosyal enformasyon değişiminin bir türü ya da vasıtası olduğunu ifade etmektedir. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Türkçede dedikodunun nitelikleri atasözü ve ile ilgili deyimlerin varlığı tespit edilmiştir. Bulgularan atasözleri ve deyimler Tablo. 2.'de sunulmuştur.

Tablo 2. Dedikodunun Nitelikleri İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Deyim</u>
• Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır • Şüyu vukuundan beter	• Ağız ağıza vermek -konuşmak- • Ağza -ağızlara- düşmek • Arkadan söylemek • Arkasından atmak -konuşmak- • Ayyuka çıkmak • -Bir şeyi- söz etmek • -Birini- tefe koymak • -Birinin- ağzına sakız olmak • Cadı kazanı gibi kaynamak • Dedikodu çıkarmak • Dedikodu sermayesi olmak • Dile -dillere- düşmek • Dili durmak • Kov etmek • Laf çıkarmak • Laf çıkmak • Laf olmak • Laf taşımak • Laf yapmak • Gıybet etmek • Rivayet olunmak -edilmek- • Söz çıkmak • Söz çıkarmak • Söz götürmek

	• Söz olmak • Tavuk ayağı yemek • Tefe koyup çalmak

Araştırma bulguları uyarınca Türkçede dedikodunun nitelikleri ile ilgili iki atasözü bulgulanmıştır. Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır' atasözü; bir ağızdan çıkan söz, başkalarının ağzına geçer, her tarafa yayılır anlamına gelmektedir. Bu atasözü, dedikodunun yayılmacılığını ve durdurulamazlığını vurgulanmaktadır. 'Şüyu vukuundan beter' atasözü; bir şeyin dedikodusunun yapılmasının, onun gerçekleşmesinden daha kötü olmasını ifade etmekte ve dedikodunun gerçek olması durumunda sonuçların daha olumsuz olabileceğine işaret etmektedir.

Kategori kapsamında bulgularan deyimlere göz atıldığında ise, atasözlerine kıyasla niceliksel yoğunlukta oldukları görülebilmektedir. Bu bağlamda 'Ağız ağıza vermek -konuşmak-' deyimini, iki kişi birbirine yakın durarak, başkaları duymayacak şekilde konuşmak anlamına gelmektedir. Söz konusu deyim, dedikodunun iki taraf arasında gerçekleşen ve temelde mesaj alışverişi olan niteliğini vurgulamaktadır.

Kategori kapsamında dedikodunun dedikodusu yapılan kişinin yüzüne karşı değil, arkasından yapılan bir eylem olmasına gönderme yapan deyimler bulgulanmıştır. 'Arkasından atmak -konuşmak' ve arkadan söylemek' deyimleri, kendisi bulunmadığı bir yerde bir kimseyi çekiştirmek, dedikodusunu yapmak anlamına gelmektedir.

'Laf taşımak' deyimini, dedikodu ederek laf götürüp getirmek anlamına gelmektedir. Bu deyim, dedikodunun mesaj alışverişi olan niteliğine ve ağızdan ağıza -taraf tarafa- geçişine gönderme olarak yorumlanabilmektedir.

Kategori kapsamında, alay içeren dedikodu ile ilgili deyimler de bulunmaktadır. '- Birini- tefe koymak' ve 'tefe koymak' deyimleri, birisi hakkında alaylı dedikodu yapmak anlamına gelmektedir. Bu bağlamda tef, zilli bir kasnaktan oluşan çalgıdır. Söz konusu deyim, dedikodusu yapılan kişinin tefle oynatılmasına ve bir eğlence nesnesine dönüştürülmesine ilişkin bir mecaz barındırmaktadır.

2.3.2. Dedikodu Yapan İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

Dedikodu eyleminin temel öznesi, dedikodu yapan kişidir. Bu anlamıyla dedikodu, öznel bir eylemdir. Dedikodu yapan kişinin motivasyonu, dünyaya bakış açısı, ruh durumu gibi öznel nitelikleri dedikodu eyleminin varlığını ve kapsamını şekillendirmektedir. Dolayısıyla bu dedikodu eyleminin, aktif olan öznesi dedikodu yapan kişidir. Dedikodunun bir iletişim süreci olmasından hareketle dedikodu yapan kişi; sürecin başlatıcısı, diğer bir ifadeyle kaynağı konumundadır ve tüm dedikodu süreci onun bağlamında gelişmektedir.

Dedikodu yapan kişinin motivasyonu ve kişisel özellikleri, alanyazında birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu bağlamda dedikodu olgusunun genel sebepleri arasında kıskançlık duymak, öfke ve intikam duygusunu beslemek, alay etmek, eğlenceli vakit geçirmek, kendi kusurlarını örtebilmek için başkalarının kusurunu

açığa çıkarmak, rakipleri gözden düşürmeye çalışmak sayılabilmektedir (Ülken, 1969, s. 73; Peker, 1991, s. 157; Ailes & Kraushar, 1996, s. 120; Gordon, 1996, s.157; Martinescu, 2019, s. 12).

Peiffer (1997, s. 51) ise dedikodunun, aşağılık duygusu içinde olan ve düşüncelerini dile getirmekte yetersiz kalan kimselerde görülen bir özellik olduğuna dikkat çekmektedir. Böyle kimseler, kendilerinden daha üstün gördükleri kişilerin beğenmedikleri görüş ve yönlerini yüzlerine karşı açıklamaktan çekinmektedirler. Fakat onların bulunmadığı bir ortamda, arkalarından hemen dedikodularını yapmaya başlamaktadırlar. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Türkçede dedikodu yapan kişi ile ilgili deyimlerin varlığı tespit edilmiştir. Kategoriyeye ait atasözü bulunmamakla birlikte, bulgularan deyimler Tablo. 3.'de sunulmuştur.

Tablo 3. Dedikodu Yapan İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Deyim</u>
	• Arkadan söylemek • Arkasından atmak -konuşmak- • -Bir şeyi- söz etmek • -Birini- tefe koymak • Dedikodu çıkarmak • Dili durmak • Kov etmek • Laf çıkarmak • Laf çıkmak • Laf taşımak • Laf yapmak • Gıybet etmek • Söz çıkarmak • Söz götürmek • Tavuk ayağı yemek • Tefe koyup çalmak

Araştırma bulguları uyarınca Türkçede dedikodu yapan ile ilgili deyimlerin oldukça yoğun olduğu gözlenmiştir. Bulgularan bu deyimler, dedikodu yapan kişi üzerinden dedikodu eylemine gönderme yapmaktadır. 'Arkasından atmak -konuşmak', arkadan

söylemek’ ‘-bir şeyi- söz etmek’, ‘-birini- tefe koymak’, ‘kov etmek’, ‘laf taşımak’, ‘laf yapmak’, ‘grybet etmek’, ‘söz etmek’, ‘söz götürmek’, ‘tavuk ayağı yemek’ ve ‘tefe koymak-’ deyimleri; bu bağlamda örnek olarak verilebilmektedir.

Kategori kapsamında dedikodu yapanın, dedikodu sürecinin başlatıcısı olma sıfatına gönderme yapan deyimlerin de varlığı saptanmıştır. Dedikodu çıkarmak’ ve ‘laf çıkarmak’, ‘deyimleri, dedikodu başlatmak olarak ifade bulmaktadır. Her iki deyim de dedikodu yapan, diğer bir ifadeyle dedikoduyu başlatan ile ilgilidir. Bu paralelde ‘laf çıkmak’ deyimi de, dedikodu başlamak demektir ve dedikodu sürecinin başlangıcına aittir.

Kategori kapsamında dedikodu yapmamak ile ilgili olan bir deyim bulgulanmıştır. Bu bağlamda ‘dili durmak’ deyimi; susmak, dedikodu yapmamak anlamına gelmektedir.

2.3.3. Dedikodu Yapılan İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

Dedikodu, dedikodu yapan ve dedikodu yapılan arasında geçen bir süreçtir. Dedikodu yapan, dedikodu eyleminin gerçekleşmesi için dedikodu yapılan gereksinim duymaktadır. İletişim süreci üzerinden çözümlendiğinde dedikodu yapılan, alıcı ya da diğer bir deyişle hedeftir. Tıpkı dedikodu yapan gibi, onun da motivasyonu, dünyaya bakış açısı, ruh durumu gibi öznel durumları sürece katılımı açısından önemlidir. İletişim sürecinin döngüsel niteliğinden hareketle dedikodu yapılan, başka bir süreçte dedikodu yapan olarak karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla alanyazında dedikodu yapan ile ilgili yapılan araştırmaların ve bulguların niteliklerin, dedikodu yapılan için de geçerli olduğunu düşünmek mümkündür.

Gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Türkçede dedikodu yapılan kişi ile ilgili deyimlerin varlığı tespit edilmiştir. Kategoriye ait atasözü ve deyimler, Tablo. 4.’de sunulmuştur.

Tablo. 4. Dedikodu Yapılan İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Deyim</u>
• Baş ağır gerek, kulak sağır • Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz	• Ağzı ağza vermek -konuşmak- • Arkadan söylemek • Arkasından atmak -konuşmak- • -Bir şeyi- söz etmek • -Birini- tefe koymak • Dedikodu çıkarmak • Dili durmak • Kov etmek

	• Laf çıkarmak • Laf çıkmak • Laf taşımak • Laf yapmak • Laf taşımak • Gıybet etmek • Söz çıkarmak • Söz götürmek • Tavuk ayağı yemek • Tefe koyup çalmak

Araştırma bulguları uyarınca Türkçede dedikodu yapılan ile ilgili iki atasözünün bulunduğu görülmüştür. Bu bağlamda ‘baş ağır gerek, kulak sağır’ atasözü, kişinin ağırbaşlı olması ve dedikoduları dinlememesi anlamına gelmektedir. Söz konusu atasözü bağlamında, Türk toplumunun dedikodudan çok hoşlanmadığı ve maruz kalınması durumunda vakur davranılarak dedikodunun dinlenmemesi gerektiğini düşündüğünü ifade etmek mümkündür.

‘Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz’, kategoriye ilişkin bir diğer atasözüdür. Bu atasözü, küçük çocuğun bulunduğu yerde herkes çocukla uğraşmaktan dedikodu yapmaya fırsat bulamaz anlamına gelmektedir. Atasözünün işaret ettiği nokta, alanyazında bahsi geçen dedikodunun toplumsal kaynağının işsizlik olmasıyla örtüşmektedir.

Deyim kategorisine göz atıldığında ise, Türkçede dedikodu yapılan kişi ile ilgili deyimlerin yoğunlukta olduğu gözlenmiştir. Bu deyimler, dedikodu yapan kişi ile ilgili deyimlere koşuttur. Dedikodu, iki taraf arasındaki dedikodu içerikli mesaj alışverişidir. Dolayısıyla dedikodu yapan için geçerli olan deyimler, dedikodu yapılan için de geçerlidir.

2.3.4. Dedikodusu Yapılan İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

Dedikodu eyleminin diğer önemli öznesi, dedikodusu yapılanıdır. Dedikodusu yapılan, dedikodu eylemine konu olan olay, olgu ve durumun sorumlusu olan kişidir. Dedikodu eyleminin gerçekleşmesi için varlığı elzem olmakla birlikte, süreçte üstlendiği rol oldukça pasiftir. Ülken (1969, s. 73); dedikodunun serveti, güzelliği, başarısı ya da başka üstün özellikleri dolayısıyla toplumda sivrilmiş olanlara yöneltilen dedikodunun temelinde daima rekabet ve kıskançlık duygularının rol oynadığına dikkat çekmektedir.

Gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Türkçede dedikodu yapan kişi ile ilgili deyimlerin varlığı tespit edilmiştir. Kategoriye ait atasözü bulunmamakla birlikte, bulgularan deyimler Tablo. 5.’de sunulmuştur.

Tablo. 5. Dedikodusu Yapılan İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Devim</u>
	• Ağza -ağızlara- düşmek • -Birinin- ağzına sakız olmak • Dedikodu sermayesi olmak • Dile -dillere- düşmek • Laf olmak • Rivayet olunmak -edilmek- • Söz olmak

Araştırma bulguları uyarınca Türkçede dedikodu yapan kişi ile ilgili yedi deyim bulunmuştu. Bu bağlamda ‘ağza -ağızlara- düşmek’, ‘birinin- ağzına sakız olmak’, ‘dile -dillere- düşmek’, ‘laf olmak’ ve ‘söz olmak’ deyimleri; dedikodu konusu olmak ve hakkında dedikodu yapılmak anlamlarıdır. ‘Dedikodu sermayesi olmak’ deyimini, dedikodusu yapılacak duruma gelmek demektir. ‘Rivayet olunmak -edilmek- deyimini ise; bir olay, bir haber anlatılmak olarak karşılık bulmaktadır.

2.3.5. Dedikodunun Sonuçları İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

Dedikodu, belirli sonuçlara neden olan bir eylemdir. Dedikodunun büyüklüğü, yaygınlığı ve gerçeklik payı gibi unsurlar dedikodunun sonuçlarını etkileyebilmektedir. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Türkçede dedikodunun sonuçları ile ilgili atasözü ve deyimlerin varlığı tespit edilmiştir. Bulgular, Tablo. 6.’da sunulmuştur.

Tablo. 6. Dedikodunun Sonuçları İle İlgili Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Devim</u>
• Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır • Şüyu vukuundan beter	• Cadı kazanı gibi kaynamak • Söz çıkmak

Araştırma bulguları uyarınca, Türkçe’de dedikodunun sonuçları ile ilgili iki atasözü tespit edilmiştir. ‘Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır’ atasözü; dedikodunun tekilden çoğula yayılabilen niteliğine gönderme yapmaktadır. Şüyu vukuundan beter’ atasözü ise; dedikodunun gerçek olmasının, dedikodudan daha kötü olduğunu ifade etmektedir.

Deyim kategorisine göz atıldığında ise, Türkçe’de dedikodunun sonuçları ile ilgili iki deyim tespit edilmiştir. ‘Cadı kazanı gibi kaynamak’, dedikodunun ve kargaşanın çok olması demektir. Bu bağlamda söz konusu deyim, dedikodunun çok olmasının, karışıklığa neden olacağı ve düzenin bozulacağı anlamını vermektedir. Kategori kapsamındaki diğer bir deyim olan ‘söz çıkmak’ ise, ortalıkta bir söylenti dolaşmak olarak ifade bulmakta ve dedikodunun ilgili tarafları aşarak diğerlerine yayılmış olması durumunu tanımlamaktadır.

3. SONUÇ

İnsani bir olgu olan dedikodu, bir iletişim biçimidir ve yaşama dair tüm alanlarda etkinliğini hissettirmektedir. İçinde bulunduğumuz ve *hakikat sonrası -post-truth-* çağ olarak adlandırılan dönemde, dedikodunun daha yaygınlık kazandığını ifade etmek mümkündür. Bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaştığı bu dönemde, bireyler ve toplumlar nesnel bilgi yerine dedikoduyu ve yalan haberi tercih eder hale gelmişlerdir.

Evrimsel bağlamda insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan dedikodunun, Türk toplumundaki yerini ve önemini inceleme amacı güden bu çalışmada, Türkçede bulunan atasözü ve deyimlerden yararlanılmıştır. Atasözü ve deyim araştırmaları, herhangi bir kültüre ve topluma yönelik en temel bilgi toplama araçlarıdır. Araştırmanın verileri, TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nden elde edilmiştir.

Çalışmanın ilk kısmı, araştırmanın çalışma evreninden kaynaklanmaktadır. Araştırmanın verileri, dedikodu ile ilgili anahtar kelimelerin TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nde taranması yoluyla toplanmıştır. Bu bağlamda dedikodu kelimesi ile eşanlama sahip olan kelimeler ve dedikodu kelimesinin sözlük tanımıyla bağlantılı kelimeler, ‘anahtar kelime’ olarak seçilmiştir. Söz konusu anahtar kelimeler, çalışmanın diğer kısmını oluşturmaktadır.

Araştırma bulguları büyük oranda, alanyazın ile koşutluk arz etmektedir. Bulgular genel olarak yorumlandığında, dedikodu ile ilgili atasözlerinin Türkçede yoğunlukla ele alınmadığını ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte dedikodu olgusu, Türkçede deyimlerde sıklıkla yer bulmuştur. Bulgular kapsamındaki atasözleri ve deyimlerin içeriklerine göz atıldığında; dedikodunun toplum içindeki varlığını kabul eden, ancak itibar atfetmeyen nitelikte oldukları görülebilmektedir. Bu saptama, Bilgin’de (2003, s. 80) de ifade edildiği üzere, dedikodunun çoğu kültürde onaylanmaması durumuna koşutluk arz etmektedir.

Araştırma bulgularının değerlendirilmesine ilişkin bir diğer tespit, Türkçede dedikodu yapma eyleminin eş anlamlı birçok kelime olarak ifade edildiği ve deyimlere de bu şekilde konu olduğudur. Araştırma bulguları uyarınca, dedikodu yapma eyleminin Türkçede ‘gıybet etmek’, ‘kov etmek’, ‘laf etmek’, ‘söz etmek’, ‘tefe koymak’ ve ‘tavuk ayağı yemek’ gibi şekillerde geçtiğini ifade etmek mümkündür. Bu bulgu, yine Bilgin’de (2003) bahsi geçen dedikodunun dedikodu adı altında yapılmaması durumu ile örtüşmektedir. Etik açıdan insan ilişkilerinde herhangi bir rol oynaması kabul edilmeyen, olgulardan ziyade kişisel motivasyonlardan beslendiği için güvenilmeyen ve tehlikeli bulunan dedikodu, genel olarak dedikodu adıyla yapılmamaktadır (Bilgin, 2003, s. 80).

Araştırma bulguları, alanyazından hareketle oluşturulan beş kategori üzerinden yorumlamıştır. Bu bağlamda Türkçede dedikodu ile ilgili atasözleri ve deyimlerin ‘dedikodunun nitelikleri’, ‘dedikodu yapan’, ‘dedikodu yapılan’, ‘dedikodusu yapılan’ ve ‘dedikodunun sonuçları’ şeklinde gruplanabildiği görülmüştür. Dedikodunun nitelikleri ile ilgili atasözleri ve deyimler incelendiğinde, dedikodunun alanyazında bahsedilen özelliklerine koşut bir şekilde Türkçede betimlendiği saptanmıştır. Bu bağlamda Türkçede bulunan atasözü ve deyimler; dedikodunun mesaj alışverişi niteliğine, kişiden kişiye -ağızdan ağıza ve/veya dilden dile- geçerek çabuk yayılmasına ve olumsuz bir davranış olmasına odaklanmaktadır.

Araştırma kapsamındaki bir diğer bulgu, dedikodu yapan ile ilgili atasözleri ve deyimlerin Türkçedeki varlığıdır. Bulgulanan atasözleri ve deyimler incelendiğinde, dedikodu yapan kişinin sürecin başlatıcısı olması sıfatıyla konu edildiği görülebilmektedir. Bu bağlamda Türkçede bir eylem olarak dedikodunun olumsuzlandığını, ancak dedikodu yapanın alanyazında bahsi geçen olumsuz kişilik özelliklerinin konu edilmediğini ifade etmek mümkündür.

Benzer bir bulgu, araştırmanın diğer kategorisi olan dedikodu yapılan ile ilgili atasözleri ve deyimler için de geçerlidir. Türkçede bulunan atasözleri ve deyimler, dedikodu yapanın olumsuz kişilik ve davranış özelliklerine ilişkin göndermeler içermemektedir. Bununla birlikte söz konusu atasözleri ve deyimler, dedikodunun olumsuz ve kötü niteliği uyarınca dedikoduya iştirak etmemek konusunda uyarı niteliği de taşımaktadır.

Araştırmaya ilişkin bir diğer bulgu, Türkçede dedikodusu yapılan ile ilgili atasözleri ve deyimlerin varlığıdır. Araştırma bulguları kapsamında dedikodu yapan ve dedikodu yapılan kategorilerine koşut olarak dedikodusu yapılan ile ilgili atasözleri ve deyimlerin de, alanyazındaki gibi kişilik ve davranış özelliklerine odaklanmadığını ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda dedikodusu yapılan ile ilgili atasözleri ve deyimler, yalnızca dedikoduya konu olmakla ilgilidir ve dedikodunun öznesi olma vurgusunu temel almaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, dedikodunun sonuçları ile ilgili atasözleri ve deyimlerin varlığıdır. Kategori kapsamındaki atasözleri ve deyimler, dedikodunun kontrol edilemezliği ile ilgili alanyazın verilerini doğrulamaktadır. Dedikodu, kontrol edilemediği, diğer bir deyişle yönetilemediği takdirde olumsuz niteliği artabilen, yayılabilen ve ortamın huzurunu, dirliğini bozabilen bir olgudur.

Sonsöz olarak bu çalışma, dedikodu olgusunu iletişim çalışmaları ve kültürel çalışmalar perspektifinden ele alarak Türkçede bulunan atasözleri ve deyimler üzerinden analiz etmeyi amaçlayan bir nitelik arz etmektedir. Çalışmanın, daha sonraki çalışmalara bir yol haritası oluşturması beklenmektedir. Tüm bu bulgular ve varılan sonuçlar doğrultusunda, ileriki araştırmalara yönelik şu öneriler sunulabilmektedir.

- Araştırmanın verileri, TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nden elde edilmiştir. Türkçede bulunan diğer atasözleri ve deyimler sözlükleri araştırma evreni olarak seçilerek farklı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Araştırma, Türkçeye ve Türk kültürüne odaklanmıştır. Dedikodu olgusunun farkı dil ve kültürlerdeki yer ve önemini konu eden araştırmalar gerçekleştirilerek kültürler arası karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aikins, J. W., Collibee, C., & Cunningham, J. (2017). Gossiping to the top: observed differences in popular adolescents' gossip. *Journal of Early Adolescence*, Vol. 37 (5), 642-661.
- Ailes, R., & Kraushar, J. (1996). *Mesaj sızınız*. Çeviren: Alev Önder. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Alicart, H., Cucurell, D., & Marco-Pallares, J. (2020). Gossip information increases reward-related oscillatory activity. *Neuroimage*, 21.
- Aziz, A. (1990). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. İstanbul: İletişim Araştırmaları Derneği Yayınları.
- Bilgin, N. (2003). *Dedikodu. Sosyal psikoloji sözlüğü*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Cambridge Dictionary (2020). *Gossip*. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/gossip> adresinden 07.06.2020 tarihinde indirilmiştir.
- Güney, S. (2004). *Yönetim-organizasyon ve örgütsel davranış sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ergül, H. (2000). *Televizyonda haberin magazinelleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erhat, A. (2003). *Fama. Mitoloji sözlüğü*. 12. Baskı. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Hançerlioğlu, O. (1994). *Dedikodu. Felsefe Sözlüğü*. Cilt: 1. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Grimal, P. (1997). *Fama. Mitoloji sözlüğü*. Çeviren: Sevgi Tamgüç. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Gürgeç, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürüz, D. ve Gürel, E. (2009). *Yönetim ve organizasyon*. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gordon, T. (1996). *Etkili anababa eğitimi*, Çev. Emel Aksay, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Kasapoğlu, A. (2006). Kur'an'da gıybet olgusu-bir davranım bozukluğu olarak dedikodu ve korunma yolları. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 11: 2, 51-70.
- Martinescu, E., Janssen, O., & Nijstad, B., A. (2019). Self-Evaluative and other-directed emotional and behavioral responses to gossip about the self. *Frontiers in Psychology*, Vol. 9, 1-16.

- McAndrew, F., & Milenkovic, M. (2002). Of tabloids and family secrets: the evolutionary psychology of gossip. *Journal of Applied Social Psychology*, Vol. 32 (5), 1064-1082.
- Mutlu, E. (2004). *Dedikodu. İletişim sözlüğü*. 4. Baskı. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Oxford Languages (2020). *World of the year*. <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/> adresinden 23.06.2020 tarihinde indirilmiştir.
- Ozankaya, Ö. (1975). *Dedikodu. Toplumbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Peiffer, V. (1997). *Olumlu düşünme*. Çev. Daryo Bahar, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- Peker, H. (1991). *Din ve ahlak eğitiminin psikolojik ve metodik esasları*, Samsun, Eser Matbaası.
- Peters, K., Jetten, J., Radova, D., & Austin, K. (2017). Gossiping about deviance: evidence that deviance spurs the gossip that builds bonds. *Psychological Science*, Vol. 28 (11), 1610-1619.
- Sennett, R. (1996). *Kamusal insanın çöküşü*. Çeviren: Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Suls, J. M. (1977). Gossip as social comparison. *Journal of Communication*, 27, 164-168.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük (2020). *Dedikodu*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 07.06.2020 tarihinde indirilmiştir.
- Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (2020). *Dedikodu*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 07.06.2020 tarihinde indirilmiştir.
- Uyar, A., & Kiliçaslan, K. (2016). Negative word of mouth marketing: a research upon clothing and white goods products. *Global Business Research Congress*. Vol. 2, 388-401.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji sözlüğü*. İstanbul: Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları.
- Vergilius (2010). *Aeneas*. 2. Baskı. Çeviren: İsmet Zeki Eyüpoğlu. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Yavuzylmaz, O. (2016). Ağızdan ağıza iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9. Sayı: 47, 967-976.